

UDK159.922:316.42

316.42:316.6

316.644:316.42

Izlaganje sa znanstvenog skupa

Primljeno: 17. travnja 1993.

Kvaliteta života kao kriterij održivosti razvoja — psihologijski pristup*

Nikola Pastuović

Filozofski fakultet, Zagreb

Sažetak

Koncept održivog razvoja pretpostavlja ne samo štedljivo iskorištavanje izvora i zaštitu okoliša nego i svojevrsnu rekonceptualizaciju razvitka kao takvog. Razvitak je, naime, po definiciji, promjena, odnosno aktualizacija potencijala entiteta koji se razvija. Ona s gledišta zadovoljavanja ljudskih potreba ne mora biti pozitivna; može biti i negativna. Zato razvitak treba interpretirati kao porast zadovoljavanja ljudskih potreba, tj. unapređenje kvalitete života.

Budući da su potrebe strukturirane u hijerarhijski sustav (bazične ili ekonomske, socijalne i samoaktualizirajuće), to i razvitak nije jednodimenzionalan nego višedimenzionalan fenomen. Psihološka istraživanja zadovoljstva životom, kao mjere njegove kvalitete, pokazuju da zadovoljstvo nije bipolarna nego da su zadovoljstvo i nezadovoljstvo dvije nezavisne varijable koje su uvjetovane različitim činiocima. Zadovoljstvo, tj. kvalitetan život, ovisi o ostvarivanju socijalnih i samoaktualizirajućih motiva, a ne egzistencijalnih, koji su, međutim, preduvjet za doživljavanje viših potreba. Stoga se društveni razvitak sastoji u ostvarivanju uvjeta za zadovoljavanje svih — a ne samo osnovnih ljudskih — potreba. Ako uvjeti za zadovoljavanje viših motiva stanovništva nisu osigurani, a egzistencijalne su potrebe uglavnom zadovoljene, ono će biti manje zadovoljno i živjet će manje kvalitetno nego u uvjetima relativno veće materijalne oskudice.

Ključne riječi: kvaliteta života, razvitak, razvoj

Pojmovi »razvoj« i »kvaliteta života« te njihova povezanost sve su češći predmet istraživačkog interesa u društvenim znanostima, a sve više rezoniraju i s javnim mišljenjem. To svjedoči o njihovoj ne samo teorijskoj nego i praktičkoj važnosti. Pretpostavka za plodan diskurs i produktivna istraživanja ovih problema jest, međutim, da se ti toliko često rabljeni pojmovi što jasnije konceptualiziraju kako bismo ih mogli jednoznačno razumjeti te operacionalizirati i mjeriti. Tu nastaju određene poteškoće koje ćemo razmotriti u uvodnom dijelu ovoga rada.

O POJMU »RAZVITAK«

Kao tehnički termin i teorijski pojam, »razvoj« je relativno nov i mnogoznačan teorijski konstrukt koji proizvodi mnoge kontroverze (Development, Vol. VI. 1., 1989). Zato su istraživanja razvoja koja se provode u okviru tzv. razvojnih studija (*development studies*) ili »sociologije razvoja« (*sociologie de development*) vrlo raznolika, pri čemu su

* Rad je prezentiran na znanstvenom skupu »Uloga znanosti u održivom razvoju«, Zagreb, 11–13. ožujka 1993.

neke njihove karakteristike ipak zajedničke. Proučavanja razvoja uglavnom polaze od shvaćanja svijeta kao totaliteta, tj. kao sustava međusobno povezanih dijelova, jer promjene u jednome proizvode veće ili manje učinke u drugima. Interdisciplinarnost je iduća karakteristika razvojnih istraživanja. Ekonomska istraživanja, kojima su istraživanja razvoja započela, proširena su sociološkim aspektima, a danas su sve češća i socijalno-psihološka istraživanja razvoja i razvijenosti. S time je u vezi i prevladavajuće shvaćanje razvoja kao multidimenzionalne a ne jednodimenzionalne promjene kojoj je, u krajnjoj instanci, cilj dobrobit, sreća ili blagostanje pojedinca, odnosno kvaliteta njegova života (*man centered development*). Iz toga se vidi da su razvoj i kvaliteta života u određenoj vezi, ali da bi se ona mogla odrediti trebat će ih prethodno operacionalno definirati.

Problematizacija pojma »društveni razvoj« nameće potrebu da se definira i sam pojam razvoja kao takav. Ono što je zajedničko različitim shvaćanjima razvoja jest da je razvoj promjena koja dovodi, u pravilu, do kompleksnije strukture, odnosno aktualizacije potencijala entiteta koji se razvija (Fletcher, 1974; Fägerlind i Saha, 1989). To je ekstramoralna definicija razvoja, odterecena od vrijednosnih konotacija zbog kojih se razvoj obično razumije kao nešto pozitivno, odnosno napredno. Takvo je shvaćanje još i danas prisutno, iako je zbog učestalih ekonomskih kriza, epohalne istrošenosti realsocijalističkog modela društva i nazadovanja niza zemalja tzv. Trećeg svijeta, sumnja u razvoj, shvaćen kao progres, svakim danom sve veća.

Sadržajno gledano, društveni razvoj odnosi se na promjenu triju glavnih društvenih podsustava; političkog, ekonomskog i kulturnog (ideološkog). Različite strategije vođenja promjena u podsustavima imaju cilj povećanje proizvodnje ali i potrošnje, čime se povezuju ekonomski i socijalni aspekti razvoja. No potrošnja se odnosi na sve vrste dobara, pa i onih »slobodnih« kao što su zrak, voda, tlo te energetska i rudna bogatstva. Stoga i stanje prirodnog okoliša postaje aspektom društvenog razvitka i njegovim ograničavajućim činiteljem.

Zbog multidimenzionalnosti društvenog razvoja postavlja se pitanje usklađivanja njegovih različitih aspekata, jer odnosi među njima nisu samo sinergični nego i antagonistični. Antagonistični se odnosi mogu uočiti među svim relevantnim društvenim podsustavima te prirodnim okolišem. Tako npr. samostalan ekonomski sustav dovodi do povećanja socijalnih nejednakosti i time do destabilizirajućih socijalnih učinaka, dok socijalno ujednačavanje vodi ekonomskoj neučinkovitosti zbog gubitka motiva za povećanjem radnog napora i za poduzetništvo. Država blagostanja, koja je nastojala pomiriti ove suprotnosti, doživjela je kritike s lijevih i desnih pozicija jer nije dugoročno uspjela uskladiti ova dva podsustava.

Neusklađenost kulturnog (vrijednosnog) podsustava s gospodarskim i političkim otežava ili čak može posve onemogućiti tehnološku i političku modernizaciju ako je ona inkompatibilna s postojećom kulturnom tradicijom. Zato ne uspijeva vesternizacija Afrike, koja propada zato što nije uspjela modernizacija nekih zemalja izvoznica nafte, pri čemu je najdrastičniji primjer Irana.

Problemi optimiranja društvenog razvitka kompliciraju se danas dodatnim poteškoćama koje proistječu iz ubrzane degradacije prirodnog okoliša, koja je bila predvidiva ali nije donedavno imala onaj ponder koji je trebala imati da bi mogli korektivno djelovati na ekonomski i tehnološki razvitak. Na tome danas izrasta pokret »zelenih« kao politički pokret. O razvoju se govori kao o »održivom razvoju« (*sustainable development*), jer neracionalno gospodarenje prirodnim resursima dovodi u pitanje sve komponente društvenog razvitka.

KONCEPTUALIZACIJA KVALITETE ŽIVOTA

Shvaćanje pojma kvalitete života prošlo je svoju evoluciju. Pedesetih godina bilo je uglavnom izjednačeno s pojmom ekonomskog blagostanja, odnosno materijalnog standarda. Stoga su se istraživanja kvalitete života provodila u okviru ekonomskih istraživanja. No kako se pojam društvenog razvitka rekonceptualizirao i proširio s kategorije ekonomskog rasta i razvoja na druge dimenzije razvoja, kvaliteta života sve se više razumije kao potrošnja i ravnomjernija raspodjela dobara, pa zahvaća razne aspekte socijalnog života. U prvi plan dolazi odnos pojedinca i zajednice koji određuje načine zadovoljavanja različitih potreba, a koje su društveno uvjetovane. Objektivni uvjeti života, koji uvjetuju način izražavanja i zadovoljavanja potreba, predmetom su uglavnom socioloških istraživanja.

Potkraj sedamdesetih godina započinje »treća generacija« istraživanja kvalitete života usmjerenih na njezinu »subjektivnu stranu«. Uočeno je da kvaliteta života nije samo »objektivna kategorija« koja se mjeri materijalnim i socijalnim uvjetima za zadovoljavanje različitih potreba nego je i subjektivno determinirana, što se vidi po tome da su pojedinci i skupine nejednako zadovoljni u istim ili podjednakim objektivnim prilikama. Uopće, kao što ćemo kasnije pokazati, čini se da su individualne razlike u zadovoljstvu životom, kao mjeri njegove kvalitete, više uvjetovane karakteristikama osobe negoli objektivnom situacijom u kojoj se ona nalazi. Vrijednosne orijentacije, razina očekivanja i tolerancija na frustraciju jesu psihološki koncepti kojima se može objasniti niska povezanost između objektivnih uvjeta života i stupnja zadovoljstva njime.

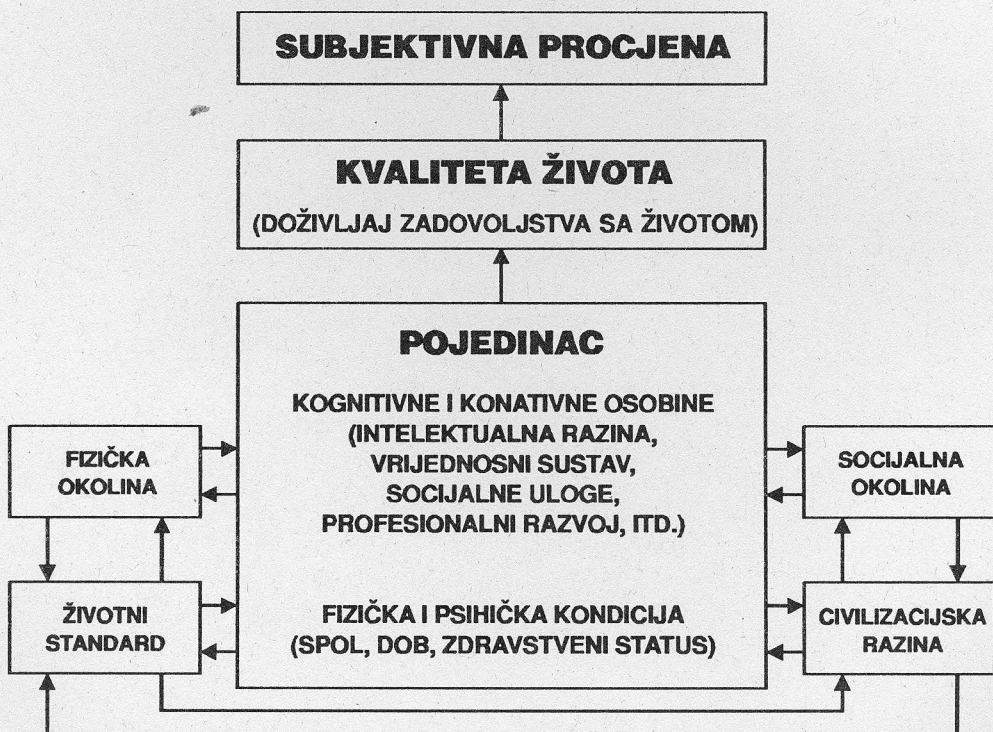
Općenito se može zamijetiti da je u većini istraživanja kvalitete života taj pojam više implicitno nego eksplicitno definiran te da se nedovoljno jasno razlikuje varijabla kvalitete života od činilaca koji je uvjetuju. Vrlo se često sve varijable izjednačuju i tretiraju kao indikatori ili dimenzije kvalitete života. Takav nered u određivanju fenomenologije kvalitete života onemogućuje ne samo konkluzivna objašnjenja nego i razradbu mogućih strategija unapređivanja kvalitete života. Stoga je za razumijevanje i unapređivanje kvalitete života nužno da se jasno razlikuje kvaliteta života od činilaca o kojima ona ovisi.

Najprije valja konstatirati da kvaliteta života nije fenomen koji ima svoju »objektivnu« i »subjektivnu« stranu, nego je to subjektivan, psihički fenomen koji ovisi o zadovoljavanju svih univerzalnih potreba strukturiranih u »hijerarhiju motiva«, pa se zato i može konceptualizirati kao zadovoljstvo životom. Danas većina istraživača priznaje doživljajni aspekt kvalitete života, pri čemu ekonomisti i sociolozi drže da je on ipak uvjetovan primarno objektivnim prilikama u kojima pojedinac živi, tj. socio-ekonomskim kontekstom, pa se kvaliteta života, u krajnjoj instanciji, ipak poistovjećuje s materijalnim i socijalnim blagostanjem. Iz toga proistječe da je kvaliteta života nejednako raspodijeljena među društvenim skupinama koje imaju različite uvjete života ili nije svima jednako dostupna. One skupine koje imaju bolji ukupni društveni položaj imaju i višu kvalitetu života (Seferagić, Popovski, 1989).

Ovu dvostrukost u shvaćanju kvalitete života pokušao je riješiti još Allardt (1977), koji je objektivne pretpostavke kvalitete života nazvao razinom življenja ili blagostanjem, a subjektivne kvalitetom života ili srećom. Seferagić i Popovski vide ovaj problem na individualnoj razini pa kažu da »kvaliteta života pojedinca ovisi o pripadnosti socijalnoj grupi, ali je krajnja instanca individualizacija ponuđenih objek-

tivnih uvjeta, koja može, barem dijelom, presjeći grupnu pripadnost« (1989:86). Konstatira se, dakle, značenje psihostrukture pojedinca za kvalitetu života, ali nedostaju kvantifikacije odnosa objektivnih i subjektivnih čimbenika o kojima kvaliteta života ovisi. To, razumije se, omogućuje daljnja arbitrarna ponderiranja važnosti svakoga od njih.

Krizmanić i Kolesarić (1989) određuju kvalitetu života pojedinca kao kompleksan, sintetičan doživljaj njegova zadovoljstva/nezadovoljstva životom koji nastaje permanentnom evaluacijom i reevaluacijom svoje uspješnosti u zadovoljavanju različitih potreba. Ovakvo shvaćanje kvalitete života omogućuje da se kao njegove determinante, koje su u interakciji, uzmu u obzir i objektivne okolnosti i psihološka struktura pojedinca, čime se nadilaze nedostaci parcijalnih konceptualizacija i istraživanja koja o njima ne vode računa. Naime, o vrijenostima kojima pojedinac teži, specifičnim željama, razini očekivanja te različitim crtama ličnosti ovisi kako će evaluirati učinke koje postiže u ostvarivanju različitih životnih uloga (profesionalne, društvene, roditeljske, političke i druge). Pritom bolji životni uvjeti pogoduju poboljšanju kvalitete života, dok će nizak životni standard, političko ugnjetavanje, slaba zdravstvena zaštita i degradirana prirodna sredina pogodovati sniženju kvalitete života. No hoće li i u kojoj mjeri takve okolnosti stvarno do toga dovesti, ovisi o psihičkoj strukturi pojedinca koja uvjetuje njegovu reakciju na objektivne prilike te sposobnost njegove prilagodbe na promjene u prirodnoj i socijalnoj okolini. Stoga će i u objektivno najboljim i objektivno najgorim uvjetima biti pojedinaca koji će doživljavati svoj život kao kvalitetan, odnosno bezvrijedan.

Slika 1 – Odnos između objektivnih i subjektivnih faktora kvalitete života

Ove činjenice imaju i važne metodološke reperkusije. Budući da sredinski faktori djeluju uvijek prelomljeni kroz psihostrukturu pojedinca, kvalitetu njegova života nije opravdano procjenjivati samo na osnovi objektivnih uvjeta u kojima živi, nego pomoću njegove procjene zadovoljstva postignućima na različitim područjima života te procjene općeg zadovoljstva životom u cjelini. Na *Slici 1* prikazan je interaktivni odnos objektivnih i subjektivnih činilaca o kojima ovisi kvaliteta života (Krizmanić, Kolesarić, 1989:182).

ODNOS IZMEĐU DRUŠTVENOG RAZVOJA I KVALITETE ŽIVOTA

Društveni razvitak, definiran kao promjena glavnih društvenih podsustava, implicira da su promjene »pozitivne«, tj. da vode nabolje a ne nagore. No u većem dijelu svijeta događaju se kontinuirano krupne promjene; ekonomske, političke, kulturne, ekološke, kvaliteta kojih je upitna. S tim u vezi javlja se problem kriterija prema kojemu će se ocjenjivati poželjnost ili »pozitivnost« takvih promjena. Problem se usložnjava zbog mogućeg antagonističkog djelovanja pojedinih razvitaka, o kojima smo nešto ranije govorili. Višedimenzionalnost razvojnog procesa otežava pak uspoređivanje i vrednovanje razvitaka i razvijenosti različitih zemalja, evaluaciju različitih razvojnih strategija te uloge različitih činitelja u njima. Problem mjerenja i uspoređivanja još se i može riješiti u okviru jedne dimenzije razvitka, premda i tu može biti poteškoća. Tako se npr. gospodarska razvijenost može izraziti vrijednošću proizvedenih dobara po stanovniku, no već materijalni standard stanovništva ne ovisi samo o ekonomskoj djelotvornosti sustava nego i o načinu raspodjele proizvedenih dobara, što nije predmetom gospodarske nego socijalne politike. A kako tek izmjeriti i vrednovati društvene troškove ekonomskog razvitka koji se sastoje u devastiranju prirode, kulturnih dobara, nezaposlenosti, porastu kriminaliteta i prometnih nesreća u velikim gradovima itd. Pretpostavka za mjerenje i uspoređivanje različitih razvitaka jest postojanje univerzalne vrijednosti i mjerila. Mnogi teoretičari razvitka takav jedinstveni kriterij za vrednovanje ne vide pa odatle njihova skepsa prema tome je li mjerenje razvitka uopće moguće, a u krajnjoj liniji je li moguća opća teorija razvitka.

Problem je rješiv ako se društveni razvitak konceptualizira kao sustav promjena u čovjekovoj okolini koje vode zadovoljavanju njegovih potreba. Drugim riječima, ako se kvaliteti života, koja ovisi o zadovoljavanju potreba, dade status cilja svekolikog razvitka, tj. ako se napuste ekonomske, političke i druge redukcije razvitka na jednu ili nekoliko dimenzija višedimenzionalnog razvojnog procesa.

Analiza razvojnih koncepata različitih društava pokazuje velike razlike u statusu kvalitete života u njima. Pritom se može zamijetiti da što je društvo ekonomski i politički razvijenije, kvaliteta života poprima u njemu istaknutije mjesto, ali uglavnom kao jedan od razvojnih ciljeva. U ekonomski nerazvijenim zemljama razvojni su prioriteti industrijalizacija, urbanizacija, nacionalna emancipacija, masovno obrazovanje itd., dok se kvaliteta života i ne spominje. Ona je implicirana u ekonomskom razvitku koji treba voditi zadovoljavanju bazičnih egzistencijalnih potreba stanovništva. U bivšim komunističkim društvima sreća se i blagostanje ljudi visoko isticala kao glavni razvojni cilj, no analiza njihovih stvarnih razvojnih politika pokazuje da su politički ciljevi (učvršćenje političkog poretka) bili čak ispred ekonomskih, a da su sami ljudi bili u tome predmetom političke manipulacije. Zato valja razlikovati deklarirane od stvarnih ciljeva društvenog razvitka, koji mogu biti prikriveni.

Racionala osnova razvitka koja se sastoji u zadovoljavanju ljudskih potreba nije u sukobu s ekonomskim, političkim i drugim interpretacijama razvitka. Razlika je u tome što se vodi računa o svim a ne samo o nekim potrebama, koje imaju prednost ali ne iscrpljuju svu paletu univerzalnih potreba. Poznato je, naime, da su univerzalne ljudske potrebe strukturirane u hijerarhijski uređeni sustav koji je najprije razvio Maslow (1943), a sastoji se od pet razina motiva. Modificirao ga je Alderfer (1969) tako da je sustav reducirao na samo tri osnovne razine. To su: razina egzistencijalnih potreba, razina potreba za odnosom s drugim ljudima te razina potreba vezanih uz osobni rast, odnosno samoaktualizaciju. To je i njihov redosljed prema relativnoj snazi pojedine skupine motiva.

Osnovna je zakonitost hijerarhije motiva da se viši motiv, koji je relativno slabiji, ne doživljava dok nije zadovoljen niži motiv koji je jači. Stoga je razumljivo što je u zemljama koje se bore s ekonomskom nerazvijenošću i osiguranjem osnovnih uvjeta za preživljavanje većine stanovništva kvaliteta života svedena na ekonomsku dimenziju. S druge strane, postindustrijski razvitak, koji se odvija na visokoj razini gospodarske razvijenosti, omogućuje artikulaciju viših socijalnih i samoaktualizirajućih motiva što čini ljude mnogo osjetljivijima na ograničenja u njihovu zadovoljavanju. U njih je primjetna dematerijalizacija sustava životnih vrijednosti pa kvaliteta života postaje uvjetovana ostvarivanjem socijalnih i samoaktualizirajućih vrijednosti.

KVALITETA ŽIVOTA I STRATEGIJA »ODRŽIVOG RAZVITKA«

Za razumijevanje kvalitete života kao razvojnog cilja važna su ona psihološka istraživanja koja upućuju na zaključak da zadovoljstvo životom nije jedna bipolarna varijabla nego da su to dvije nezavisne varijable. Herzberg (1959) sa suradnicima nizom je istraživanja u šezdesetim godinama to pokazao na području zadovoljstva radom. Iz njegove dvofaktorske teorije zadovoljstva radom proistječe da nisu isti faktori zadovoljstva i nezadovoljstva. Faktori koji izazivaju nezadovoljstvo jesu tzv. »faktori održavanja«, koji su nužni za održavanje organizma (plaća, sigurnost zaposlenja, fizikalno-kemijski uvjeti rada i slični). Njihova odsutnost izaziva nezadovoljstvo u čovjeka, ali njihova zastupljenost nije dovoljna za zadovoljstvo ili sreću pojedinca. Faktori koji pak dovode do zadovoljstva nazivaju se motivatorima. To su: postignuće, napredovanje, zanimljiv posao, odgovornost, rast pojedinca i slično. Kvaliteta radnog života, definirana kao zadovoljstvo, ovisi, dakle, o motivatorima, a ne faktorima održavanja.

Abbey i Andrews (1985) su u okviru šireg istraživanja koje se odnosilo na modeliranje psiholoških determinanti kvalitete života otkrili nekoliko činjenica koje su važne za planiranje društvenog razvitka. Najprije, da su standardne demografske i socijalne klasificirajuće varijable o kojima ovise uvjeti života (spol, dob, rasa, naobrazba, bračno stanje, prihod i sl.) znatno manje povezane s procjenom kvalitete života od nekih osobina ličnosti te da objašnjavaju samo 15% varijance kvalitete života. Psihološki faktori bitni su za procjenu kvalitete vlastitog života jer objašnjavaju mnogo veći dio varijance.

Posebno je zanimljivo da su pozitivno doživljavanje života (*positive affect life quality*) i negativno doživljavanje života (*negative affect life quality*) ne samo u negativnom odnosu (-.69) nego da ovise o različitim faktorima. To znači da su zadovoljstvo i

nezadovoljstvo nešto različito, tj. da nisu suprotni polovi jedne dimenzije nego da su to dvije različite dimenzije.

Teorijske su i praktičke implikacije ovih istraživanja dalekosežne. Iz njih proistječe da kvaliteta života, definirana kao zadovoljstvo, ne ovisi o zadovoljenosti temeljnih egzistencijalnih potreba nego da ovisi o zadovoljenosti viših samoaktualizirajućih potreba. Prema tome, stanovništvo zemalja koje se bore za puko preživljavanje ne može kvalitetno živjeti. Ljudski razvoj započinje tek onda kada su egzistencijalne potrebe uglavnom zadovoljene. No ako pritom mogućnosti za potpunije zadovoljenje viših potreba nisu osigurane, zadovoljstvo ljudi također će izostati. Štoviše, takva situacija može izazvati veće frustracije nego ona koju obilježava materijalna oskudica, što znači da u uvjetima višega materijalnog standarda kvaliteta života može biti niža.

Sirgy je (1986) razradio sveobuhvatnu teoriju kvalitete života respektirajući zakonitosti hijerarhije motiva, odnosno Maslowljeve perspektive ljudskog razvitka. On zaključuje da su razvijene one zemlje stanovništvo kojih zadovoljava potrebe višega reda (socijalno potvrđujuće i samoaktualizirajuće potrebe), dok su manje razvijene one zemlje stanovništvo kojih je zauzeto zadovoljavanjem potreba nižega reda (biološke potrebe i motiv sigurnosti). Što je viša razina zadovoljavanja potreba većine u nekom društvu to je viša razina kvalitete života u njemu. Stoga društvene institucije moraju biti tako postavljene i razvijene da omogućuju zadovoljavanje raznolikih ljudskih potreba. Shematski je to prikazano na donjoj *Slici 2* (prema Sirgy, 1986:332).

Slika 2 – Ljudska razvojna perspektiva kvalitete života

Iz navedenoga proistječu neke spoznaje koje se tiču razvojne društvene strategije. Ako je kvaliteta života glavni parametar razvitka, onda razvojna strategija mora kalkilirati sa zakonitostima o kojima ovisi čovjekovo zadovoljstvo. Budući da struktura tih faktora nije ista na različitim razinama gospodarske, političke i ekološke razvijenosti, to se ona prilagođuje stanju u tim supsistemima društva i stanju prirodnoga okoliša. Za gospodarski srednje razvijene i visokorazvijene zemlje, u kojima su egzistencijalne potrebe stanovništva uglavnom zadovoljene, limitirajućim faktorom

kvalitete života postaje stanje okoliša, razina kriminaliteta u gradovima, zdravlje te mogućnosti zadovoljavanja socijalnih potreba i motiva psihološkog rasta. Održiv je, dakle, psihološkim terminima izražen, onaj razvoj koji omogućuje, uz zadovoljavanje bazičnih potreba, zadovoljavanje viših socijalnih i samoaktualizirajućih potreba. Zato »održiv razvitak« određen stanjima prirodne sredine znači i opet redukciju pojma razvitka i razvijenosti, ovaj put na ekološku dimenziju, no koja nije faktor zadovoljstva nego nezadovoljstva, pa prema tome određuje kvalitetu života negativno, a ne pozitivno. To svjedoči o tome da se razvitak, shvaćen kao porast kvalitete života, u globalnim razmjerima uglavnom ne ostvaruje i da je čovječanstvo ponovno zaokupljeno preživljavanjem čak i u onim područjima koja su se otrgla materijalnoj bijedi. S obzirom na čovjekov razvojni potencijal, može se pretpostaviti da on živi manje kvalitetno od brojnih drugih vrsta živih bića, koja svoj potencijal aktualiziraju.

LITERATURA:

- Abbey, A., Andrews, M. F. (1985). Modeling the Psychological Determinants of Life Quality. *Social Indicators Research*, 16:1–34.
- Alderfer, C. P. (1969). An Empirical Test of a New Theory of Human Needs. *Organizational Behavior and Human Performance*, 4:142–175.
- Allardt, E. (1977). Dimensions of Welfare in Comparative Scandinavian Research. *Acta Sociologica*, 20:3.
- Development*, 4:1 (1989).
- Fägerlind, I., Saha, I. J. (1989). *Education & National Development*. Pergamon Press.
- Fletcher, R. (1974). Evolutionary and Developmental sociology. U: Rex, J. (ed.), *Approaches to Sociology*, 39–69. London: Routledge & Kegan P.
- Herzberg, F., Mausner, B., Snyderman, B. (1959). *The Motivation to Work*. New York: John Wiley & Sons.
- Krizmanić, M., Kolesarić, V. (1989). Pokušaj konceptualizacije pojma »kvalitete života«. *Primijenjena psihologija*, 10:179–184.
- Maslow, H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50:370–396.
- Seferagić, D., Popovski, V. (1989). Kvaliteta života kao cilj društvenog razvoja. *Revija za sociologiju*, 20(1–2):73–87.
- Sirgy, M. J. (1986). Quality-of-Life Theory Derived from Maslows Developmental Perspective: "Quality" is Related to Progressive Satisfaction of a Hierarchy of Needs, Lower Order and Higher. *American Journal of Economics and Sociology*, 45:329–342.

QUALITY OF LIVING AS THE CRITERION OF SUSTAINABILITY OF DEVELOPMENT – PSYCHOLOGICAL APPROACH

Nikola Pastuović
Faculty of Philosophy, Zagreb

Summary

The concept of sustainable development has as the assumption not only the usage of resources and protection of environment but also a kind of re-conceptualisation of the development itself. The development is by definition the change or actualisation of the potential of the entity in development. To satisfy the man's needs it need not be positive, in fact, it can be negative as well. That is why the development should be interpreted as the increase in satisfying of the man's needs, i.e. improvement of the quality of life.

As the needs are structured as a hierarchical system (basic or economic, social or self-actualising), the development is not one-dimensional but multi-dimensional phenomenon. Psychological research of the satisfaction with the ways of living, as the measure of its quality, shows that the satisfaction is not a bipolar phenomenon, and that satisfaction and dissatisfaction are two independent variables caused by different factors. Satisfaction, i.e. quality of living, depends on the realisation of the social and self-actualising motifs, and not the existential ones, which are the necessary condition for the experiencing of higher needs. The social development consists of the realisation of the conditions for satisfying all, not only basic, man's needs. If the conditions for satisfying higher motifs of the inhabitants are not ensured, the existential needs being mainly satisfied, the population will be less satisfied and will live less qualitative life than it would live in the conditions of relatively greater material want.

Key words: development, quality of life

LEBENSQUALITÄT ALS KRITERIUM FÜR DIE ENTWICKLUNGSERHALTBARKEIT – EIN PSYCHOLOGISCHER ZUTRITT

Nikola Pastuović
Philosophische Fakultät, Zagreb

Zusammenfassung

Der Entwurf der erhaltbaren Entwicklung setzt nicht nur die sparsame Ressourcennutzung und den Umweltschutz voraus, sondern auch eine Art Rekonzeptualisierung der Entwicklung als solcher. Die Entwicklung ist nämlich, per definitionem, eine Veränderung, bzw. Aktualisierung der Potentiale der sich entwickelnden Entität. Diese Veränderung muss vom Gesichtspunkt der menschlichen Bedürfnisbefriedigung auch nicht unbedingt positiv sein; sie kann auch negativ sein. Daher ist die Entwicklung als eine Steigerung der menschlichen Bedürfnisbefriedigung, d. h. als eine Förderung der Lebensqualität zu interpretieren.

Da die Bedürfnisse zu einem hierarchischen System (Grund- oder ökonomische, soziale und selbstaktualisierende) strukturiert werden, ist auch die Entwicklung kein eindimensionelles sondern vielmehr ein mehrdimensionelles Phänomen. Die psychologische Untersuchung der Lebenszufriedenheit als Masses für seine Qualität zeigen, dass die Zufriedenheit keine bipolare Variable ist, sondern dass sowohl die Zufriedenheit als auch die Unzufriedenheit zwei voneinander unabhängige, durch unterschiedliche Faktoren bedingte Variablen sind. Die Zufriedenheit, d. h. das Qualitätsleben, hängt von der Verwirklichung der gesellschaftlichen und selbstaktualisierenden Motive ab, und nicht von den existenziellen, die trotzdem die Voraussetzung für das Erfahren von höheren Bedürfnissen ausmachen. Die gesellschaftliche Entwicklung besteht daher in der Verwirklichung der Bedingungen für die Befriedigung aller – und nicht nur der grundlegenden menschlichen – Bedürfnisse. Wenn die Bedingungen für die Befriedigung der höheren Motive der Bevölkerung nicht sichergestellt sind, wenn auch die existenziellen Bedürfnisse weitgehend befriedigt sind, wird die Bevölkerung weniger zufrieden sein, und sie wird ein Leben niedrigerer Qualität führen, als in der Situation der verhältnismässig grösseren materiellen Notlage.

Grundausrücke: Entwicklung, Lebensqualität